СТОПАНСКА АКАДЕМИЯ „Д. А. ЦЕНОВ“ – СВИЩОВ

КАТЕДРА „СТАТИСТИКА И ПРИЛОЖНА МАТЕМАТИКА“

КРЪГЛА МАСА
С МЕЖДУНАРОДНО УЧАСТИЕ

СТАТИСТИЧЕСКИ ИЗМЕРЕНИЯ НА РЕГИОНАЛНИТЕ РАЗЛИЧИЯ И НЕРАВЕНСТВА МЕЖДУ СЕВЕРНА И ЮЖНА БЪЛГАРИЯ

Свищов, 16 октомври 2020 г.

Сборник с доклади

Кръглата маса е организирана в изпълнение на научноизследователски проект №13-2020 „Статистически измерения на регионалните различия и неравенства между Северна и Южна България“, финансиран със средства по Наредба на МОН за насърчаване на научно-изследователската дейност

Академично издателство „Ценов“
Свищов
2020

ОРГАНИЗАЦИОНЕН КОМИТЕТ

Доц. д-р Красимира Славева – Ръководител на проекта
Доц. д-р Пламен Петков – Ръководител катедра „Статистика и приложна математика“
Доц. д-р Стела Касабова
Гл. ас. д-р Ваня Ганева

РЕДАКЦИОНЕН СЪВЕТ

Председател:
Проф. д-р Поля Ангелова

Членове:
Доц. д-р Пламен Петков
Доц. д-р Красимира Славева
Доц. д-р Стела Касабова
Доц. д-р Маргарита Шопова
Доц. д-р Екатерина Тошева
Доц. д-р Атанас Атанасов

Публикуваните материали са рецензирани. Авторите носят отговорност за съдържанието на материалите, изразените мнения, използваните данни, цитираните източници и езиковото оформление на текстовете.

ISBN 978-954-23-1892-7

СЪДЪРЖАНИЕ

РЕГИОНАЛНИ РАЗЛИЧИЯ И НЕРАВЕНСТВА В БЪЛГАРИЯ

НЕОБХОДИМО ЛИ Е НОВО ТЕРИТОРИАЛНО ДЕЛЕНИЕ НА СТРАНАТА – ЗАЩО, КАК И КОГА?
Борислав Борисов, проф. дн 7

РЕГИОНАЛНИ РАЗЛИЧИЯ НА ПАЗАРА НА ТРУДА, НАСТЪПИЛИ В СЛЕДСТВИЕ ПАНДЕМИЧНАТА КРИЗИСНА ОБСТАНОВКА
Венелин Терзиев, инж., проф., дн 15

ТРАНСПОРТНАТА СВЪРЗАНОСТ И ИНВЕСТИЦИИТЕ ВЪВ ФОКУСА НА ПЛАНОВЕТЕ ЗА ИНТЕГРИРАНО РАЗВИТИЕ НА ОБЩИНИТЕ В РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ (ПО ПРИМЕРА НА БЕЛЕНЕ И ПОРДИМ)
Андрей Захариев, проф. д-р, Стоян Проданов, проф. д-р, Анелия Радулова, доц. д-р, Силвия Заркова, д-р, Борислав Лазаров, докторант 32

ПОЛИТИКИ ЗА РАЗВИТИЕ НА ПЕРИФЕРНИТЕ РАЙОНИ
Маргарита Богданова, проф. д-р 42

РЕГИОНАЛНИ РАЗЛИЧИЯ И ТЕНДЕНЦИИ ПРИ ОЦЕНКАТА НА БЕДНОСТТА В БЪЛГАРИЯ
Поля Ангелова, проф. д-р..... 50

ИНТЕГРИРАНОТО ПЛАНИРАНЕ КАТО ИНСТРУМЕНТ ЗА ПРЕОДОЛЯВАНЕ РЕГИОНАЛНИТЕ РАЗЛИЧИЯ
Евелина Парашкевова, доц. д-р..... 59

ТЕРИТОРИАЛНОТО УСТРОЙСТВО НА БЪЛГАРИЯ КАТО ФАКТОР ЗА РЕГИОНАЛНОТО РАЗВИТИЕ
Камен Петров, доц. д-р..... 68

РЕГИОНАЛНО ИКОНОМИЧЕСКО РАЗВИТИЕ В БЪЛГАРИЯ – АЛТЕРНАТИВИ МЕЖДУ СЕВЕРА И ЮГА
Камен Петров, доц. д-р, Радослав Костев, докторант..... 77

АНАЛИЗ НА РАЗЛИЧИЯТА В КЛЮЧОВИ ПОКАЗАТЕЛИ ЗА ИКОНОМИЧЕСКОТО РАЗВИТИЕ НА СЕВЕРНА И ЮЖНА БЪЛГАРИЯ – ТЕНДЕНЦИИ И ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА
Красимира Славева, доц. д-р..... 85

ЛОГИСТИЧНИТЕ ВЕРИГИ КАТО ИНСТРУМЕНТ ЗА ТЕРИТОРИАЛНА КОХЕЗИЯ
Маруся Линкова, доц. д-р, Елица Лазарова, гл. ас. д-р..... 97

ИЗСЛЕДВАНЕ НА РЕГИОНАЛНАТА ДИФЕРЕНЦИАЦИЯ В БЪЛГАРСКАТА СИСТЕМА НА ВИСШЕТО ОБРАЗОВАНИЕ С КЛЪСТЕРЕН АНАЛИЗ
Пламен Петков, доц. д-р, Елеонора Минева-Димитрова, ас. д-р..... 105

РЕГИОНАЛНИ РАЗЛИЧИЯ В ДОХОДИТЕ И АСОРТИМЕНТНОТО ПОТРЕБЛЕНИЕ НА ДОМАКИНСТВАТА В БЪЛГАРИЯ
Симеонка Петрова, доц. д-р..... 115

БИЗНЕС СРЕДАТА КАТО ФАКТОР ЗА РЕГИОНАЛНО РАЗВИТИЕ
Стела Касабова, доц. д-р..... 122

ВЪЗМОЖНОСТИ ЗА НАМАЛЯВАНЕ НА РЕГИОНАЛНИТЕ ДИСБАЛАНСИ ЧРЕЗ ПРОМЕНИ В АДМИНИСТРАТИВНО-ТЕРИТОРИАЛНОТО ДЕЛЕНИЕ НА СТРАНАТА
Тихомир Личев, доц. д-р, Катя Личева, доц. д-р..... 130

ПРОФЕСИОНАЛНОТО ОБУЧЕНИЕ – КЛЮЧОВ ФАКТОР ЗА ПРЕОДОЛЯВАНЕ НА РАЗЛИЧИЯТА МЕЖДУ СЕВЕРНА И ЮЖНА БЪЛГАРИЯ
Христо Сирашки, доц. д-р..... 138

ПАРТНЬОРСТВО В УПРАВЛЕНИЕТО НА РЕГИОНАЛНИТЕ ДИСБАЛАНСИ
Десислава Алексиева, гл. ас. д-р..... 146

РЕГИОНАЛНИ РАЗЛИЧИЯ И НЕРАВЕНСТВА В МАЛКИТЕ ОБЩИНИ В РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ: ТЕНДЕНЦИИ И ПЕРСПЕКТИВИ
Методи Иванов, гл. ас. д-р 153

РЕГИОНАЛНИ АСПЕКТИ И ИЗМЕРЕНИЯ НА СОЦИАЛНО-ИКОНОМИЧЕСКАТА ДЕЙНОСТ НА БПЦ
Петкан Илиев, гл. ас, д-р..... 161

СОЦИАЛНО-ИКОНОМИЧЕСКИЯ МЕГАПОЛИС В ЮЖНА БЪЛГАРИЯ СРЕЩУ ОАЗИСИТЕ В СЕВЕРНА БЪЛГАРИЯ
Петя Василева, гл. ас. д-р..... 173

РЕГИОНАЛНИ РАЗЛИЧИЯ В НАПОЯВАНАТА ОБРАБОТВАЕМА ЗЕМЯ МЕЖДУ СЕВЕРНА И ЮЖНА БЪЛГАРИЯ
Радка Ненова, гл. ас. д-р..... 181

СТАТИСТИЧЕСКИ ИЗМЕРЕНИЯ НА РЕГИОНАЛНИТЕ РАЗЛИЧИЯ И НЕРАВЕНСТВА МЕЖДУ БЪЛГАРИЯ И РУМЪНИЯ
Таня Тодорова, гл. ас. д-р 190

РЕГИОНАЛНИ АСИМЕТРИИ В УПРАВЛЕНИЕТО НА ПРОЕКТИ В БЪЛГАРИЯ (2014-2020)
Юлиян Господинов, гл. ас. д-р 197

СЪПОСТАВИТЕЛЕН АНАЛИЗ НА ИНДУСТРИЯТА В СЕВЕРНА И ЮЖНА БЪЛГАРИЯ
Явор Станев, гл. ас. д-р 205

ИКОНОМИЧЕСКИ, СОЦИАЛНИ, ДЕМОГРАФСКИ ПРОБЛЕМИ В БЪЛГАРИЯ

ВРЪЗКАТА “УРБАНИЗАЦИЯ - ПОТРЕБНОСТИ ОТ ЗДРАВЕ И ЗДРАВОСЛОВЕН НАЧИН НА ЖИВОТ”. МЕТОДИ ЗА ИЗМЕРВАНЕ
Анастасия Марчева, доц. д-р 213

СЪСТОЯНИЕ И РАЗВИТИЕ НА ПАЗАРА НА ТРУДА В ОБЛАСТ ПЛЕВЕН
Галина Тодорова, доц. д-р 220

ОТНОСНО НЯКОИ МАКРОИКОНОМИЧЕСКА ДАННИ – ПРЕДПОСТАВКА ЗА ИДЕНТИФИЦИРАНЕ ИНОВАЦИОННИТЕ ВЪЗМОЖНОСТИ НА БЪЛГАРСКАТА ИКОНОМИКА
Искра Пантелеева, доц. д-р 228

МАЩАБИ НА БЪЛГАРСКИТЕ ФИНАНСОВИ АГРОПАЗАРИ
Любомир Любенов, доц. д-р, Анелия Любенова, д-р 237

ОПЕРАТИВЕН КОНТРОЛИНГ ВЪВ ФИРМАТА
Людмил Б. Кръстев, доц. д-р 247

ВЪЗМОЖНОСТИ ЗА ОЦЕНКА НА СОЦИАЛНО-ИКОНОМИЧЕСКО СБЛИЖАВАНЕ СПОРЕД ЕВРОПЕЙСКИЯ СТЪЛБ НА СОЦИАЛНИТЕ ПРАВА
Маргарита Шопова, доц. д-р, Тихомир Върбанов, гл. ас. д-р, Евгени Овчинников, ас. д-р 254

ВЪЗМОЖНОСТИ И ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА ПРИ РАЗВИТИЕ НА ПОЗЕМЛЕНИТЕ ОТНОШЕНИЯ В БЪЛГАРИЯ
Марина Николова, доц. д-р 263

„ЗА“ И „ПРОТИВ“ ДОПЪЛНЕНИЕТО НА МЕТОДИКАТА ЗА ОПРЕДЕЛЯНЕ НА ЛИНИЯТА НА БЕДНОСТ В БЪЛГАРИЯ
Николай Нинов, доц. д-р 273

БИЗНЕС СРЕДАТА И ПИВОВАРНИТЕ ПРЕДПРИЯТИЯ В БЪЛГАРИЯ
Сергей Найденов, доц. д-р 282

СОЦИАЛНОТО НЕРАВЕНСТВО – КОНЦЕПТУАЛНА РАМКА И ИЗМЕРВАНЕ
Ваня Ганева, гл. ас. д-р 290

КОРПОРАТИВНА СОЦИАЛНА ОТГОВОРНОСТ В УСЛОВИЯТА НА КОВИД-19
Емил Николов, гл. ас. д-р 298

СТАТИСТИЧЕСКО ИЗУЧАВАНЕ НА ЗАСТРАХОВКА „КАРГО“ В БЪЛГАРИЯ ЗА ПЕРИОДА 2010-2019 Г. – СЪВРЕМЕННИ ИЗМЕРЕНИЯ
Милен Митков, гл.ас. д-р 306

УВЕЛИЧАВАНЕ НЕДОСТИГА НА РАБОТНА СИЛА В ЗДРАВЕОПАЗВАНЕТО
Милена Владимирова, гл. ас. дм 316

УСТОЙЧИВОТО РАЗВИТИЕ В ЕВРОПЕЙСКАТА СОЦИАЛНА ПРОГРАМА
Иванка Янкова, докторант 323

ИКОНОМИЧЕСКИ, СОЦИАЛНИ, ДЕМОГРАФСКИ ПРОБЛЕМИ В ЕВРОПА

MULTIVARIATE ANALYSIS – A GREAT TOOL FOR A MULTIVARIATE WORLD
Carlos A. Coelho, Full Professor of Statistics PhD 331

DEVELOPMENT OF INTEGRATION PROCESSES IN THE REGION OF CENTRAL AND EASTERN EUROPE: THE VISEGRAD FOUR AND UKRAINE
Yevhen Savelyev, Prof. DSc (Econ.), Vitalina Kuryliak, Prof. DSc (Econ) 336

ASSESSMENT OF ECONOMIC EFFICIENCY OF THE ENVIRONMENTAL COSTS
Antonina Sydorova, Prof. DSc (Econ.), Olena Cherenkevich, PhD Student, Hanna Anisimova, Research Assist. PhD 343

CROSS-BORDER TRADE OF UKRAINE AND THE VISEGRAD FOUR COUNTRIES
Mariia Lyzun, Prof. DSc (Econ.), Ihor Lishchynskyy, Prof. DSc (Econ.)..... 352

FORECASTING SERBIAN GDP GROWTH AND UNEMPLOYMENT RATE USING VAR MODEL
Vinko Lepojević, Full professor, PhD, Tadija Djukić, Full professor, PhD..... 358

РЕГИОНАЛЬНЫЕ РАЗЛИЧИЯ ПОВЕДЕНИЯ НАСЕЛЕНИЯ В УСЛОВИЯХ ПАНДЕМИИ COVID-19, НА ПРИМЕРЕ МОЛДОВЫ, БОЛГАРИИ И РУМЫНИИ (MD, BG, RO)
Эдуард Хырбу, доц. к.э.н. 366

ПОЗДРАВИТЕЛНИ АДРЕСИ..... 373

CONTENTS

REGIONAL DIFFERENCES AND INEQUALITIES IN BULGARIA

IS A NEW TERRITORIAL DIVISION OF THE COUNTRY NEEDED – WHY, HOW AND WHEN
Borislav Borisov, Prof. DSc..... 7

REGIONAL DIFFERENCES ON THE LABOR MARKET AS A RESULT OF THE PANDEMIC CRISIS
Venelin Terziev, Eng., Prof, DSc..... 15

TRANSPORT CONNECTIONS AND INVESTMENTS IN THE FOCUS OF THE PLANS FOR INTEGRATED DEVELOPMENT OF MUNICIPALITIES IN THE REPUBLIC OF BULGARIA (ON THE EXAMPLE OF BELENE AND PORDIM)
Andrey Zahariev, Prof. PhD., Stoyan Prodanov, Prof. PhD., Anelia Radulova, Assoc. Prof. PhD., Silvia Zarkova, Ph.D., Borislav Lazarov, PhD Student..... 32

POLICIES FOR PERIPHERAL REGIONS DEVELOPMENT
Margarita Bogdanova, Prof. PhD..... 42

REGIONAL DIFFERENCES AND TRENDS IN EVALUATION OF POVERTY IN BULGARIA
Polya Angelova, Prof. PhD..... 50

INTEGRATED PLANNING AS A TOOL FOR OVERCOMING REGIONAL DIFFERENCES
Evelina Parashkevova, Assoc. Prof. PhD..... 59

THE TERRITORIAL ORGANIZATION OF BULGARIA AS A FACTOR FOR REGIONAL DEVELOPMENT
Kamen Petrov, Assoc. Prof. PhD..... 68

REGIONAL ECONOMIC DEVELOPMENT IN BULGARIA - ALTERNATIVES BETWEEN THE NORTH AND THE SOUTH
Kamen Petrov, Assoc. Prof. PhD, Radoslav Kostev, PhD Student..... 77

ANALYSIS OF THE DIFFERENCES IN KEY INDICATORS FOR THE ECONOMIC DEVELOPMENT OF NORTH AND SOUTH BULGARIA
Krasimira Slaveva, Assoc. Prof. PhD..... 85

LOGISTICS CHAINS AS A TOOL FOR TERRITORIAL COHESION
Marusya Linkova, Assoc. Prof. PhD,
Elitsa Lazarova, Chief. Assist. Prof. PhD 97

STUDY OF REGIONAL DIFFERENTIATION IN THE BULGARIAN HIGHER EDUCATION SYSTEM WITH CLUSTER ANALYSIS
Plamen Petkov, Assoc. Prof. PhD,
Eleonora Mineva-Dimitrova, Assist. Prof. PhD 105

REGIONAL DIFFERENCES IN INCOME AND ASSORTMENT CONSUMPTION OF HOUSEHOLDS IN BULGARIA
Simeonka Petrova, Assoc. Prof. PhD 115

BUSINESS ENVIRONMENT AS A FACTOR FOR REGIONAL DEVELOPMENT
Stela Kasabova, Assoc. Prof. PhD 122

OPPORTUNITIES FOR REDUCING REGIONAL IMBALANCES THROUGH CHANGES IN THE ADMINISTRATIVE-TERRITORIAL DIVISION OF THE COUNTRY
Tihomir Lichev, Assoc. Prof. PhD, Katya Licheva, Assoc. Prof. PhD 130

PROFESSIONAL TRAINING - A KEY FACTOR FOR GET OVER THE DIFFERENCES BETWEEN NORTHERN AND SOUTH BULGARIA
Histo Sirashki, Assoc. Prof. PhD 138

THE PARTNERSHIP IN MANAGING REGIONAL IMBALANCES
Desislava Aleksieva, Chief. Assist. Prof. PhD..... 146

REGIONAL DIFFERENCES AND INEQUALITIES IN SMALL MUNICIPALITIES IN THE REPUBLIC OF BULGARIA: TRENDS AND PERSPECTIVES
Metodi Ivanov, Chief. Assist. Prof. PhD 153

REGIONAL ASPECTS AND DIMENSIONS OF THE SOCIO-ECONOMIC ACTIVITY OF THE BOC
Petkan Iliev, Chief. Assist. Prof. PhD 161

THE SOCIO-ECONOMIC MEGAPOLIS IN SOUTH BULGARIA AGAINST THE OASIS IN NORTHERN BULGARIA
Petya Vasileva, Chief. Assist. Prof. PhD 173

REGIONAL DIFFERENCES IN IRRIGATED ARABLE LAND BETWEEN NORTHERN AND SOUTHERN BULGARIA
Radka Nenova, Chief. Assist. Prof. PhD..... 181

STATISTIC MEASUREMENT OF REGIONAL DIFFERENCES AND INEQUALITY BETWEEN BULGARIA AND ROMANIA
Tanya Todorova, Chief. Assist. Prof. PhD 190

REGIONAL ASYMMETRES IN PROJECT MANAGEMENT IN BULGARIA (2014-2020)
Yuliyan Gospodinov, Chief. Assist. Prof. PhD 197

COMPARATIVE ANALYSIS OF INDUSTRY IN NORTHERN AND SOUTHERN BULGARIA.
Yavor Stanev, Chief. Assist. Prof. PhD 205

ECONOMIC, SOCIAL, DEMOGRAPHIC PROBLEMS IN BULGARIA

THE "URBANIZATION – HEALTH AND HEALTHY LIFESTYLE" RELATIONSHIP. MEASUREMENT METHODS
Anastasiya Marcheva, Assoc. Prof. PhD 213

CONDITION AND DEVELOPMENT OF THE LABOR MARKET IN PLEVEN DISTRICT
Galina Todorova, Assoc. Prof. PhD 220

REGARDING SOME MACROECONOMIC DATA – A PREREQUISITE FOR IDENTIFYING THE INNOVATIVE OPPORTUNITIES OF THE BULGARIAN ECONOMY
Iskra Panteleeva, Assoc. Prof. PhD 228

SCALE OF BULGARIAN AGRICULTURAL FINANCIAL MARKETS
Lyubomir Lyubenov, Assoc. Prof. PhD Anelia Lyubenova, PhD 237

OPERATIVE CONTROLLING IN THE FIRM
Lydmil Krastev, Assoc. Prof. PhD 247

OPPORTUNITIES FOR EVALUATING SOCIO-ECONOMIC CONVERGENCE WITHIN THE EUROPEAN PILLAR OF SOCIAL RIGHTS
Margarita Shopova, Assoc. Prof. PhD, Tihomir Varbanov, Chef Assist. Prof. PhD, Evgeni Ovchinnikov, Assist. Prof. PhD 254

PPORTUNITIES AND CHALLENGES IN THE DEVELOPMENT OF LAND RELATIONS IN BULGARIA
Marina Nikolova, Assoc. Prof. PhD 263

„FOR" AND „AGAINST" THE ADDITION TO THE METHODOLOGY FOR DETERMINING THE POVERTY LINE IN BULGARIA
Nikolay Ninov, Assoc. Prof. PhD 273

THE BUSINESS ENVIRONMENT AND BREWERIES IN BULGARIA
Sergey Naydenov, Assoc. Prof. PhD..... 282

SOCIAL INEQUALITY – CONCEPTUAL FRAMEWORK AND MEASUREMENT
Vanya Ganeva, Chief Assist. Prof. PhD..... 290

CORPORATE SICIAL RESPONSIBILITY IT THE CONDITION OF COVID-19
Emil Nikolov, Chief Assist. Prof. PhD 298

STATISTICAL STUDY OF CARGO INSURANCE IN BULGARIA FOR THE PERIOD 2010-2019 - MODERN DIMENSIONS
Milen Mitkov, Chief Assist. Prof. PhD..... 306

INCREASING THE LABOR SHORTAGES IN HEALTHCARE
Milena Vladimirova, Chief Assist. Prof. MD 316

SUSTAINABLE DEVELOPMENT IN THE EUROPEAN SOCIAL AGENDA
Ivanka Yankova, PhD Student 323

ECONOMIC, SOCIAL, DEMOGRAPHIC PROBLEMS IN EUROPE

MULTIVARIATE ANALYSIS – A GREAT TOOL FOR A MULTIVARIATE WORLD
Carlos A. Coelho, Full Professor of Statistics PhD 331

DEVELOPMENT OF INTEGRATION PROCESSES IN THE REGION OF CENTRAL AND EASTERN EUROPE: VISEGRAD FOUR AND UKRAINE
Yevhen Savelyev, Prof. DSc (Econ.),
Vitalina Kuryliak, Prof. DSc (Econ) 336

ASSESSMENT OF THE ECONOMIC EFFICIENCY OF THE ENVIRONMENTAL COSTS
Antonina Sydorova, Prof. DSc (Econ.), Olena Cherenkevich, PhD Student,
Hanna Anisimova, Research Assist. PhD 343

CROSS-BORDER TRADE OF UKRAINE AND THE VISEGRAD FOUR COUNTRIES
Mariia Lyzun, Prof. DSc (Econ.),
Ihor Lishchynskyy, Prof. DSc (Econ.)..... 352

FORECASTING SERBIAN GDP GROWTH AND UNEMPLOYMENT RATE USING VAR MODEL
Vinko Lepojević, Full professor, PhD,
Tadija Djukić, Full professor, PhD 358

REGIONAL DIFFERENCES IN POPULATION BEHAVIOR IN THE CONTEXT OF THE COVID-19 PANDEMIC, AS EXEMPLIFIED BY MOLDOVA, BULGARIA AND ROMANIA (MD, BG, RO)
Eduad Hirbu. Assoc. Prof. PhD 366

КРЪГЛА МАСА
С МЕЖДУНАРОДНО УЧАСТИЕ

СТАТИСТИЧЕСКИ ИЗМЕРЕНИЯ НА РЕГИОНАЛНИТЕ РАЗЛИЧИЯ И НЕРАВЕНСТВА МЕЖДУ СЕВЕРНА И ЮЖНА БЪЛГАРИЯ

Свищов, 16 октомври 2020 г.

Сборник с доклади

Кръглата маса е организирана в изпълнение на научноизследователски проект №13-2020 „Статистически измерения на регионалните различия и неравенства между Северна и Южна България“, финансиран със средства по Наредба на МОН за насърчаване на научно-изследователската дейност

ISBN 978-954-23-1892-7

Издателство и печат: Академично издателство „Ценов”
Свищов, ул. Градево № 24

ПОЛИТИКИ ЗА РАЗВИТИЕ НА ПЕРИФЕРНИТЕ РАЙОНИ

Маргарита Богданова, проф. д-р
Катедра „Стратегическо планиране“,
СА „Д. А. Ценов“ – Свищов
e-mail: m.bogdanova@uni-svishtov.bg

Резюме: *Целта на доклада е да се обобщят успешни подходи и инструменти за развитие на периферните райони и да се очертаят приоритетни политики за България в контекста на Европейската териториална референтна рамка. Разгледани са измерители на периферността и политики за развитие в зависимост от спецификите в различните страни. Специален акцент се поставя на полицентричното развитие като рамка на европейската териториална политика.*

Ключови думи*: периферни райони, индекс на периферност, полицентрично развитие.*

JEL: *H77, R58.*

POLICIES FOR PERIPHERAL REGIONS DEVELOPMENT

Margarita Bogdanova, Prof. PhD
Department of Strategic Planning,
D. A. Tsenov Academy of Economics – Svishtov
e-mail: m.bogdanova@uni-svishtov.bg

Abstract: *The aim of the paper is to summarize successful approaches and tools for the development of the peripheral regions and to outline priority policies for Bulgaria in the context of the European Territorial Reference Framework. Peripherality measures and development policies depending on the specifics of different countries are considered. Special emphasis is placed on polycentric development as a framework for European territorial policy.*

Key words: *peripheral regions, peripherality index, polycentric development.*

JEL: *H77, R58.*

1. Въведение

Развитието на периферните райони е постоянен ангажимент на много национални, регионални и местни власти през последните

десетилетия. На пръв поглед перманентността на усилията в тази посока може да се тълкува като неуспех на политиките за преодоляване на асиметриите. Но задълбоченото проучване на идентифицираните модели на развитие, факторите и обстоятелствата при тяхното прилагане, показва сложността на проблема, неговото многообразие и обхватът на мерки за неговото преодоляване.

Периферните райони са приоритетна област в европейската кохезионна политика. Самият Европейски съюз възниква именно с оглед сближаване сближаване и за целта провежда последователна конвергентна политика. Не случайно статистиката в ЕС се води с оглед отчитане на междурегионалните различия както на европейско, така и на национално и регионално ниво, за да се подпомогне аргументирано вземане на решения при формиране на политики за развитие.

Целта на настоящия доклад е да се обобщят успешни подходи и инструменти за развитие на периферните райони и да се очертаят приоритетни политики за България в контекста на Европейската териториална референтна рамка.

2. Измерване на периферността

Връзката между центровете за растеж (наричани още ядро) и тяхната периферия е обект на проучване от редица автори (Ferraro, 2008) (Friedmann, 1966) (Klimczuk, A., Klimczuk-Kochańska, M., 2019) (Krugman, 1998). Общото между всички модели и теории за връзката „център-периферия“ е, че ако не се направят интервенции, процесите на териториална концентрация доминират над тези, способстващи за дисперсия на растежа. Нарастващите неравенства в икономически, социален и политически смисъл пораждат напрежение между ядрото и периферията, което налага да се провеждат целенасочени политики в различна форма. Като цяло няма единни или стандартизирани модели на развитие, които биха могли да разрешат въпроса за разликата в развитието на изоставащите и развиващите се страни и региони. (Klimczuk, A., Klimczuk-Kochańska, M., 2019)

В отделните страни периферността се проявява и описва чрез приблизително едни и същи показатели, въпреки, че се поставят акценти в зависимост от доминиращите фактори. Най-често периферният характер се свързва с географска отдалеченост и/или затруднен достъп (физикогеографски и инфраструктурен). Често се използват показатели за плътност на населението – най-често в северните страни – Финландия, Норвегия, Швеция.

В Германия и Швейцария за периферни райони се считат тези, които се характеризират с нисък относителен дял на млади хора в региона, особено на жени, които напускат периферните райони не само поради търсене на заетост, но и поради търсене на по-добри образователни услуги. В същото време за периферни райони се считат и такива, при които настъпват процеси на обратна вътрешната миграция, т.е. се наблюдава връщане и заселване на възрастни в по-малките населени места, с оглед търсене на по-добро качество на живот (Davies, S., Michie, R., 2011), което се свързва с потенциала на периферните райони за туризъм и рекреационни дейности. В САЩ се използват също показатели за ниска диверсификация на локалното производство (Rural Renewal Counties & Empowerment Zones).

Европейската мрежа за пространствено наблюдение и планиране (ESPON) набляга на недостатъчния достъп до качествени услуги, като тук се включват от широколентов интернет достъп до транспортни, здравни, образователни и социални услуги.

Тъй като факторите за периферност могат да са различни, в литературата са разработени няколко подхода за квантифициране на факторите и определяне на профила на даден регион. Най-широко се използва **индекс на периферност** като стойността му се генерира от няколко показателя, описващи достъпа до публични услуги. Генералният директорат по регионална политика на ЕС разработва индекса в два варианта (Schürmann, C., Talaat, A. , 2000):

- **Първият индекс** (PI1) използва два показателя: 1) делът на домакинствата, притежаващи автомобил (за да се определи какви са възможностите за достъп до пазари или туристически обекти и др.) и 2) БВП на едно тежкотоварно МПС в разглежданата територия (за да се очертаят възможностите на производителите за доставка на стоки на периферните пазари).
- **Вторият индекс** (PI2) изследва потенциала за достъп (в проценти) спрямо средната достъпност в разглежданата територия. Той отчита не само транспортната достъпност между населените места чрез измерване на усилията, времето, разстоянието или разходите, но и „дейностите“ на населението - работа, пазаруване, свободно време, както и възможностите за осъществяването им. (Schürmann, C., Talaat, A. , 2000).

Сред по-новите подходи за оценка на периферността са гравитационните модели (gravity models), чрез които се оценява потенциала на даден регион на база на допускането, че той е функция на: 1) близостта до други икономически центрове и 2) брутния регионален продукт на

изследваните региони (Schürmann, C., Talaat, A. , 2000). Разширени варианти на модела включват и променливи, свързани с културната идентичност, лингвистични бариери и др. Гравитационни модели са използвани при конституирането на Европейски периферен индекс 1999-2000 (Copus, 1999).

3. Политики за балансирано развитие

Преодоляването на проблемите на периферните райони изисква политики в няколко направления. Многообразието тук е огромно и зависи най-вече от това какво разбиране влагат политиците по отношение на проблема с периферните райони. Практиката е изключително разнообразна и варира от висока приоритетност и устойчиво търсене на решение до спорадични частични интервенции.

Съвременните политики следва да се съобразят с т.нар. нови фактори за (де)концентрация на икономическите дейности, произтичащи от развитието на иновациите и технологиите. Такива фактори са нарастването на свързаността на хората (виртуално и чрез по-добър транспорт), заетост, базирана на ИТ и уеб, по-високо търсене на рекреационни услуги, глобализация, дигитализация и интелигентна специализация, които изискват повече и по-добре обучени човешки ресурси и др.

Добрите практики, прилагани в страните от Европа, са свързани с:

- използване на местните ресурси – създаване на центрове за подкрепа на бизнеса, иновативни стартъпи, цифровизация и изграждане на интелигентни градове (The Norwegian Government's High North Strategy , 2006), развитие на туризма, рекреационни дейности, но при спазване на екологичното равновесие и биологичното разнообразие;
- мерки за подобряване на достъпа – осигуряване на широколентова интернет връзка, развитие на транспортната мрежа, вкл. високоскоростни влакове и др.;
- изграждане, задържане и привличане на човешки и социален капитал – най-вече чрез тетриаризация на икономиката като се създават и/или подкрепят местни университети - Финландия, Норвегия, Швеция (Davies, S., Michie, R., 2011), Великобритания (субсидиране на държавни университети в периферните райони – University of Cumbria, University of Highlands and Islands);

- осигуряване на равен достъп до услуги от общ интерес (здравни, образователни, социални и др.), вкл. чрез социални предприятия, публично-частни партньорства и др.

Могат да се обособят две групи страни в ЕС, в които се осъществяват сходни политики за развитие на периферните райони:

Първа група - в северните страни. Там политиките са устойчиви, тъй като са устойчиви факторите за регионални асиметрии. Външните фактори – климат, географската отдалеченост, са даденост и правителствата водят дългосрочна консенсусна политика за подпомагане на изостаналите райони. Към тази група в известна степен принадлежи и Великобритания поради островния характер на страната и ниската плътност на населението в северните части.

Втора група – страните от Западна и Централна Европа (старите страни членки). При тях съществуват регионални различия, но поради продължителните интервенции, вкл. финансови, гъстотата на центровете за растеж, диференциацията не е толкова значима, тенденциите на обезлюдяване не са големи вкл. и в изостаналите райони на Италия и Испания. Дори периферните райони се оценяват като по-привлекателни от определени групи резиденти. В тази група страни въпросът за периферните райони не е толкова високо приоритетен (както е при северните страни). (Davies, S., Michie, R., 2011) Към тази група може да се присъедини и Полша, където регионалната политика е добре развита и се базира на моделния подход за дифузията на ефектите от растежа върху периферните региони.

Страните от Източна Европа изостават силно в политиките за развитие на периферните райони, въпреки че асиметриите при тях са най-големи.

В България пространственото развитие се регламентира в няколко документа, основният от които е Националната концепция за пространствено развитие 2013-2025 г. В актуализирания документ от 2019 г. се признават нерешените проблеми, свързани с екстензивния урбанизъм, противоречието „център – периферия" и необходимостта от „спешни и целенасочени мерки". (Национална концепция за пространствено развитие 2013-2025 г.) Предвижда се и въвеждане на неформални райони със специфични характеристики, проблеми и потенциали както по географски признак, така и по социално-икономически и екологични признаци. Не е известно обаче каква част от Концепцията ще се обвърже с мерки по ОПРР 2021-27 г., тъй като се признава, че „разполагаемите ресурси във времевия хоризонт на оперативната програма ще са недостатъчни за прилагане на системен

подход. Това поставя пред ОПРР и актуализираната НКПР предизвикателството за намиране на компромис в името на постигнат баланс в развитието на националното пространство при концентриране на ресурсите в малко на брой и обхват обекти.“ (Национална концепция за пространствено развитие 2013-2025 г. , стр. 147)

4. Полицентричен подход за регионално развитие

Европейската териториална референтна рамка и Териториален дневен ред за периода след 2020 г. (Territorial Agenda post-2020), като базови документи за териториално развитие, лансират полицентричния подход, чрез който се насърчават регионите и градовете да работят съвместно със съседни територии, да изследват общите си силни и слаби страни и да разкрият потенциални възможности за развитие на допълващи се дейности. Полицентричният подход позволява допълване на съществуващи активи с цел повишаване на тяхната конкурентна сила, ефективно използване на ограничени ресурси чрез избягване на дублиране на роли и функции и допринася за повече ползи за местните жители, използващи комбинирания ресурсен потенциал (ESPON, Polycentric Territorial Structures and Territorial Cooperation, 2016).

При отзи подход регионалната конкурентоспособност се разбира в по-широк смисъл. Сравнителните предимства се базират на комбинация от икономически дейности, иновативни инициативи, качество на живота в региона, ниво на предоставяни услуги, културна идентичност. Пространственият микс може да включва кооперирание в предоставянето на услуги (например чрез ПЧП), изграждане на бизнес клъстери, промотиране на регионална иновационна система с участието на университети и бизнес и т.н. (ESPON, Polycentric Territorial Structures and Territorial Cooperation, 2016) Ето защо модерните политики за развитие на периферните райони обхващат широк набор от инициативи, насочени към всички възможни области на въздействие, съобразно местните специфики, които следва да се допълват и да създават синергетичен ефект. Полицентричното развитие е свързано с функционално допълване на отделните елементи на мрежата от населени места, с насърчаване на междусекторни политики в териториален аспект, интегриране на наличните ресурси, насърчаване на ендогенното развитие, увеличаване на гъвкавостта на връзките между териториалните единици, което изисква и по-голям капацитет за стратегическо планиране на местно ниво.

Европейската териториална референтна рамка се основава на два важни принципа за подкрепа на полицентричността: 1) допълнителна подкрепа за укрепване на съществуващите градове и 2) насърчаване на повече потоци и взаимодействия както между тях, така и с околните прилежащи периферни райони. За да се реализират тези принципи, на национално ниво следва да се разработи подходяща правна рамка и политики за насърчаване на териториалното сътрудничество между съседни единици. Това е първа крачка към един продължителен процес на промяна на нагласите за сътрудничество, каквито липсват в момента.

Опитите да се стимулират процеси на съвместно планиране в България с въвеждането на измененията в Закона за регионално развитие, които предвиждат разработване на Планове за интегрирано развитие на общините (Закон за регионалното развитие, 2008), са твърде плахи и недостатъчни за промяна на културата на сътрудничество. Не е изяснена и ролята на областните администрации, които не допринасят за кохезия на усилията на областно ниво и за увеличаване на добавената стойност на съвместните проекти между две или повече общини (инициативи отдолу нагоре). Като цяло в повечето териториални администрации доминират нагласи за самостоятелно участие и съревнование за ресурси. Липсва култура и капацитет за сътрудничество и съвместно планиране, за обща визия, която да надхвърля локалните граници на територията. В този смисъл полцентричното развитие ще бъде сериозно предизвикателство за общините и областните администрации в страната и ще са необходими продължителни усилия за разгръщане и използване на пълния му потенциал.

Заключение

Политиките за развитие на периферните райони се базират на принцип, дефиниран още от Алфред Маршал, според който, когато липсват публични интервенции, икономическите дейности се концентрират кумулативно към по-големи пазари поради нарастващата възвращаемост на труда (Marshall, 1890). Това води до агломерационни ефекти, засилване на урбанизацията, възникване на клъстери в центровете за растеж, но и до поява на проблемни територии, които се маргинализират ресурсно и демографски, изостават технологично и стават все по-малко привлекателни както за нови резиденти, така и за нови компании.

Решаването на проблема изисква съвместни усилия на всички участници в процеса на планиране на всички нива и прилагане на

интегриран подход, чрез който да се стимулират центровете за растеж, но и да се осигурява дифузия на знания, капацитет и възможности за балансирано развитие на прилежащите територии.

ЛИТЕРАТУРА

Закон за регионалното развитие. (2008)

Национална концепция за пространствено развитие 2013-2025 г.

Copus, A. (1999). *A new Peripherality Index for the NUTS III Regions of the EU.* Report to the European Commission DG Regional Policy.

Davies, S., Michie, R. (2011). Peripheral Regions: A Marginal Concern? European Policies Research Centre, EoRPA Paper 11/6. Извлечено от https://www.eprc-strath.eu/public/dam/jcr:2d3d3259-8f99-4769-9576-196531a32ff2/EoRPA%20paper%202011-6.pdf

ESPON. (н.д.). Извлечено от https://www.espon.eu/

ESPON. (2016). *Polycentric Territorial Structures and Territorial Cooperation.* ESPON Policy Brief. Извлечено от https://www.espon.eu/sites/default/files/attachments/ESPON_policy_brief_polycentricity_071016_FINAL_2.pdf

Ferraro, V. (2008). Dependency Theory: An Introduction. *The Development Economics Reader, ed. Giorgio Secondi (London: Routledge)*, стр. 58-64.

Friedmann, J. (1966). *Regional development policy: A case study of Venezuela.* Cambridge: MIT Press.

Klimczuk, A., Klimczuk-Kochańska, M. (2019). Core-Periphery Model. (T. P. Studies, Ред.) doi:DOI: https://doi.org/10.1007/978-3-319-74336-3_320-1

Krugman, P. (1998). What’s new about the new economic geography? . *Oxford Review of Economic Policy, 14(2)*, стр. 7-17.

Marshall, A. (1890). *Principles of Economics.* London: MacMillan.

(2018). *Regional Development Policy in Norway.* OECD, https://www.oecd.org/cfe/_Norway.pdf.

Rural Renewal Counties & Empowerment Zones. (н.д.). Изтеглено на 1 10 2020 г. от https://workful.com/blog/work-opportunity-tax-credit/rural-renewal-map/

Schürmann, C., Talaat, A. . (November 2000 r.). Towards a European Peripherality Index, Final Report. Dortmund.

The Norwegian Government's High North Strategy . (2006). Извлечено от https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/ud/vedlegg/strategien.pdf